

Jerzy Nowosielski (1923-2011)

2015-09-24

Znakomity polski malarz, rysownik i scenograf. Uważany za najwybitniejszego współczesnego pisarza ikon w Polsce i jednego z najlepszych na świecie. Urodził się 7 stycznia 1923 roku w Krakowie. W czasie okupacji hitlerowskiej, w latach 1940-42, studiował w krakowskiej Kunstgewerbeschule, później, w latach 1945-1947, na Wydziale Malarstwa Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie. Jego prace były prezentowane na pierwszej oficjalnej wystawie Grupy Młodych Plastyków, skupionych wokół Tadeusza Kantora, która miała miejsce w czerwcu 1945 roku, a także na kolejnej - rok później - poprzedzonej publikacją manifestu "realizmu spotęgowanego" Tadeusza Kantora i Mieczysława Porębskiego. Od 1947 roku był asystentem T. Kantora w Państwowej Szkole Sztuk Plastycznych. W 1950 roku objął stanowisko kierownika artystycznego Państwowej Dyrekcji Teatru Lalek. Wraz z żoną, Zofią Gutkowską, projektowali liczne kostiumy i scenografie dla teatrów lalkowych w Łodzi i Bielsku Białej. W 1957 roku J. Nowosielski był jednym z założycieli słynnego reaktywowanego Stowarzyszenia Artystycznego Grupa Krakowska, które od 1958 roku ma swoją siedzibę i galerię w Pałacu Krzysztofory. W latach 1976-1992 był profesorem Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie. Od 1944 jest członkiem Polskiej Akademii Umiejętności. W 1993 został laureatem Nagrody Wielkiej Fundacji Kultury za wybitne osiągnięcia w dziedzinie kultury. W 2000 roku uzyskał tytuł doktora honoris causa Uniwersytetu Jagiellońskiego. W 2010 r. Jerzy Nowosielski został laureatem prestiżowej Nagrody Polskiej Akademii Umiejętności im. Erazma i Anny Jerzmanowskich.

Pierwszą indywidualną wystawę retrospektywną miał w 1956 roku w Łodzi, kolejne odbyły się w Krakowie, Berlinie i Lipsku. Dziś jego prace znajdują się we wszystkich ważniejszych kolekcjach muzealnych w kraju, a także w wielu zbiorach prywatnych (m.in. w Japonii, Kanadzie, Niemczech, Szwajcarii, Szwecji, USA i Włoszech). W roku 1993 Muzeum Narodowe w Poznaniu przygotowało wielką retrospektywną wystawę jego prac, prezentowaną później we Wrocławiu, Warszawie i Krakowie. Najpełniejsza dotychczas monografia prac J. Nowosielskiego została opublikowana w 2003 roku przez Galerię Starmach, przy okazji wystawy prac w warszawskiej Zachęcie.

Na bogaty dorobek artystyczny Jerzego Nowosielskiego składają się kompozycje religijne (malowidła ściennie w kościołach, ikonostasy, obrazy kultowe), sceny figuralne (np. akty, pływaczki, gimnastyczki), studia portretowe, a także pejzaże, martwe natury i obrazy abstrakcyjne. W malarstwie figuratywnym Nowosielski nawiązuje do dawnych ikon ruskich i sztuki starożytnego Egiptu, w malarstwie abstrakcyjnym łączy geometrię i automatyzm. Jerzy Nowosielski jest autorem wielu polichromii oraz ikonostasów w cerkwiach i kościołach. Wybitnym osiągnięciem w dziedzinie aranżacji wnętrza jest kościół w Wesołej k. Warszawy, dla którego Nowosielski zaprojektował także sprzęty i szaty liturgiczne. Jego dziełem są wystroje cerkwi prawosławnych w Gródku i Zawierciu, a także cerkiew - kościół grekokatolicki w Białym Borze (woj. koszalińskie), od podstaw przez niego zaprojektowana (architektura, wystrój wnętrz, polichromie) w latach 1992-1997. Warto wymienić tu także ikonostas cerkwi prawosławnej Zaśnięcia Matki Bożej w Krakowie (1972), polichromię w nowo powstałej cerkwi unickiej pod wezwaniem Zaśnięcia Matki Bożej w Lourdes (1984), ikonostas w kaplicy św. Doroty Kościoła Augustianów w Krakowie, malowidła w kościele Św. Krzyża w Warszawie-Jelonkach, 1964, w krakowskich kościołach Reformatorów oraz na Azorach, 1978, w kościele Zesłania

Magiczny
Kraków

Ducha Świętego w Tychach.

W 1995 roku ukończył polichromię reflektarza w cerkwi prawosławnej w Krakowie. Prace w tym budynku prowadził już od lat sześćdziesiątych, zakładając całościowe opracowanie wystroju świątyni. W cerkwi znajdują się jego polichromie na drzewie i murze, ikonostas oraz ikony. Nagroda Miasta Krakowa została mu przyznana na wniosek Parafii Prawosławnej.

Inspiracją dla jego malarskiej wizji człowieka pozostaje ikona. W obrazach Nowosielskiego widać wpływ surrealizmu, malarstwa abstrakcyjnego i sztuki naiwnej, (odindywidualizowanie postaci, hieratyzm, nieruchomość, monumentalizm, uproszczenie form i operowanie dużą płaszczyzną). Wyrazistej kolorystyce płócien towarzyszy oszczędna gama barw. W 1996 roku wraz z żoną powołał Fundację Nowosielskich, której celem jest wspieranie szczególnie utalentowanych artystów poprzez stypendia oraz ustanowienie corocznej nagrody artystycznej. Prezesem Fundacji jest Andrzej Starmach, opiekun i dysponent prac Jerzego Nowosielskiego. Siedzibę Fundacja znalazła w Galerii Starmach przy ul. Węgierskiej 5 w Krakowie. Jest autorem prac teoretycznych o ikonie i malarstwie, m.in. Wokół ikony. Rozmowy z Jerzym Nowosielskim (1985), Inność prawosławia (1991). (opr. J.Sz.-Ł.)

Jerzy Nowosielski zmarł 21 lutego 2011 roku w Krakowie.

Zobacz także: Student i Mistrz. Historia pewnej przyjaźni.

http://krakow.gazeta.pl/krakow/1,35798,9165171,Student_i_Mistrz__Historia_pewnej_przyjazni.html

Sztuka nie boi się propagandy - sztuka boi się miernoty.

Anna Latocha

Przeglądam wydany przez "Znak" album Krystyny Czerni o Jerzym Nowosielskim, czytam fragmenty jego wypowiedzi, wywiadów, esejów. Przyglądam się reprodukcjom obrazów. Idę do kościoła oo. Franciszkanów na krakowskich Azorach i kontempluję Drogę Krzyżową - jego dzieło. Co właściwie tak bardzo fascynuje mnie w postaci Jerzego Nowosielskiego? Malarz... Nie jestem historykiem sztuki, nie umiem jej opisywać, krytykować - mogę jedynie odczuwać i przeżywać. Patrzę na akty i mam wrażenie, że współodczuwam swoiste zniewolenie (efekt przeżyć wojennych?), któremu poddawane są kobiety na obrazach. Może w jednym z luster, których motywu tak często używa Nowosielski zobaczę własne odbicie? Fascynuje mnie układ, perspektywa i kolorystyka w jego abstrakcjach - chłonę ich przestrzeń - pewnie dlatego jego obrazy nazwano poezją milczącą. Eseista, myśliciel i prawosławny teolog... Odważnie głosił swoje poglądy - krytykowany i poważany, bo ważny. Czytam jego dzieła wrażliwością, ale też wiedzą o Nowosielskim. Intrygujący człowiek. Krakowianin z łemkowskimi korzeniami. Od dziecka zakochany w bogatej, wschodniej liturgii. W czasie wojny schronił się z rodzicami w Ukraińskim Muzeum we Lwowie: Świadomość moja została zaatakowana przez kolosalną wręcz ilość ikon, które były pierwszorzędnymi dziełami sztuki...Wszystko to, co później w ciągu życia realizowałem w malarstwie, było - choćby nawet pozornie stanowiło odejście - określone tym pierwszym zetknięciem w lwowskim muzeum. Ustawiło mnie ono, jak to się mówi na całe życie - tak opisywał to doświadczenie. Spędził rok w prawosławnym zakonie pod Lwowem, ale realizacją jego

**Magiczny
Kraków**

powołania nie została ławra studycka Świętego Jana Chrziciela, ale tworzenie i ponad pięćdziesięcioletnie oraz ponad 50-letni związek małżeński z Zofią Gutkowską. Ikony to jego miłość, jego ewangelia, coś, co według niego musi spaść z nieba, żeby móc powstać. Wiedział, że malowanie ikon jest łaską i o tę łaskę walczył, chociaż nie zawsze spotykał się z pozytywnym odzewem "ludu bożego". Sam przyznawał, że nie liczył się z oczekiwaniami wiernych, bo nadrzędny obowiązek to mówienie prawdy artystycznej. Współpracował z Tadeuszem Kantorem, pracował na krakowskiej ASP. Andrzej Wajda wspomina, że podczas jednych zajęć Nowosielski jeździł rowerem po sali, a studenci starali się go narysować. Szukał w malarstwie nowych możliwości, ale uważał, że kanony są niezbędne, bo tylko mocna konwencja i rygorystyczne kanony pozwalają manifestować wolność... Jeżeli to prawda, że sztuka jest do zbawienia koniecznie potrzebna, to Jerzy Nowosielski o zbawienie martwić się nie potrzebuje.